

Avtalets lärdomar

SAF bestämde sig för att i årets avtalsrörelse "sätta klackarna i marken" och få till stånd en vändning till det bättre för den svenska samhällsekonomin. Efter den största arbetskonflikten i den svenska historien blev uppgörelsen ändå på en nivå som inte leder till det uppsatta målet. Genom att båda parterna på den offentliga sidan accepterade avtalet kom SAF i en nästan omöjlig situation. Hur hade det varit möjligt för SAF att få Gunnar Nilsson att gå till sina medlemmar och be dem acceptera en uppgörelse som varit sämre än avtalet för de offentligt anställda? Regeringens vädjan till SAF att acceptera medlingsbudet gjorde det inte lättare för SAF att stå på sig. Dessutom hade bensin- och oljebrist på några dagar ställt landet inför oacceptabla svårigheter. Den fråga som emellertid kvarstår är om SAF borde ha tvingat regeringen att genom en tvångslag avbryta konflikten.

Avtalsuppgörelsen var ett stort nederlag också för regeringen. Dess "paket" för att få till stånd en uppgörelse på i stort sett oförändrade villkor hade inte avsedd verkan. Resultatet har endast blivit att statens budgetunderskott ökar genom att paketets delar om ökade livsmedels-subsventioner och en extra skattesänkning kvarstår. Dessutom har regeringen på ett principiellt sett föga tilltalande sätt bundit sig för införande av "övervinstfonder".

Från de fackliga organisationernas sida har man drivit kravet på oförändrad köpkraft. Frågan om detta är förenligt med det befintliga löneutrymmet har helt kommit i bakgrunden.

Man måste emellertid fråga sig vad som menas med löneutrymme. Vid oförändrad växelkurs finns det ett visst löneutrymme som är förenligt med företagets lönsamhet, export,

produktion, sysselsättning och överlevnad. Om detta utrymme överskrids, kommer företag att få försämrad lönsamhet och kanske gå i konkurs. Vidare kommer ett antal anställda att därigenom förlora sina arbeten och arbetslösheten kommer att öka.

Staten skulle delvis kunna upprätthålla sysselsättning och produktion om efterfrågan hålles uppe genom tryckandet av nya sedlar och därigenom ökning av inflationen och underskottet i bytesbalansen. Men sambandet mellan lönekostnader, sysselsättning och vinster skulle stå klart för både SAF och LO.

Först i det ögonblick regeringen bestämde sig för, verkligen menade, och hade trovärdighet i sina föresatser, att inte öka bytesbalansunderskott och penningmängd och att inte heller devalvera, sätts förhandlingarna på båda sidor om förhandlingsbordet inför den svåra avvägningen mellan att ta ett för högt bud och få arbetslöshet och konkurser eller att ta en uppgörelse inom det samhälls- (och företagssektors-) utrymme.

Den förutsättningen finns inte idag. Inom både SAF och LO vet man att regeringen (oavsett vilken) inte kommer att låta arbetslösheten stiga väsentligt. Man vet att det för regeringen (oavsett vilken) inte spelar någon större roll om bytesbalansunderskottet blir några miljarder större. Det är ändå redan alldeles för stort.

Varför skulle LO-ledningen acceptera ett magert avtal (magert i nominella kronor) om det inte leder till att deras egna medlemmar blir arbetslösa – och vet om att de blir det? Varför skulle SAF ta på sig obehag och kostnader för att stå emot höga (nominella) lönekrav om man vet att regeringen ändå måste se till att företagen so oder so får en hygglig lönsamhet?

Många hävdar att det SAF och LO förhandlar om på Blasieholmen är inflationstakten – inte reallöner och vinster. Det regeringen bestämmer är reallöner och inte (som det borde vara) inflationens storlek. Det är mot den bakgrunden inte överraskande att SAF:s tio punkter, i vilka man förklarade varför man sade nej till medlarbudet, till största delen handlar om samhällsekonomin.

LO-ledningen anser sig tvungen att visa upp nominella löneökningar för sina medlemmar för att på det viset motivera sin egen existens. Att detta sedan leder till högre inflation får komma i andra hand. Inflationen gynnar i första hand villaägarna som ser realvärdet av sina lån sjunka. LO:s medlemmar äger villor i mindre utsträckning än andra grupper. LO borde därför i rent egenintresse (inte av någon dunkel samhällssolidaritet eller av snällhet) stå

främst i kampen för låga (nominella) löneökningar för att få ner inflationstakten och därmed villaägarnas inflationsvinster (som är mångdubbelt större än deras ränteavdrag).

På något vis måste förhandlingarna mellan LO och SAF fås att handla om vinster och arbetslöshet – inte om inflationstakten. Först då får båda parter ett egenintresse av att hålla löneökningarna inom det utrymme som står till förfogande. För att det skall bli möjligt, måste vi ha en regering som har viljan och kraften att låta ett för högt löneavtal slå igenom i form av sjunkande vinster och ökad arbetslöshet. Om vi inte har eller får en sådan regering har vi bara att vänta oss återkommande devalveringar och snabb inflation och att inrätta oss därefter. För den som är förutseende och smart kan det vara lönsamt. Att det för samhället är förödande är tyvärr lika uppenbart.

Detta nummer av Svensk Tidskrift skulle ha utkommit den 5 juni. Konflikten på arbetsmarknaden har lett till att det försenats.